

дручників з адміністративного права та навчальних посібників, які в умовах відсутності такого програмного документа мають не тільки структурні, а і змістовні розбіжності. Плюралізм думок викладений у цих виданнях, який, безумовно, має бути, іноді ставить здебільшого в режим дискусії (не завжди завершеної) семінарські заняття з цієї дисципліни. З одного боку, це корисно, навіть необхідно, але з урахуванням пріоритетного значення вивчення адміністративного права як основного інструменту захисту прав і свобод людини, має відбутися певне форматування навчальної дисципліни до її єдиного розуміння.

1. Авер'янов В. Б. Становлення нової доктрини українського адміністративного права / Авер'янов В. Б. // Вісник Вищого адміністративного суду України. – 2007. – № 2. – С. 17–18; Права громадян у сфері виконавчої влади: адміністративно-правове забезпечення реалізації та захисту : монографія / кол. авт. ; за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – Дніпропетровськ, 2008.

2. Концепція розвитку вищої юридичної освіти в Україні (проект) / Американська асоціація юристів // Ініціатива з верховенства права. – 2008.

3. Коломоєць Т.О. Організаційно-правові засади управління у сфері юридичної науки в Україні / Т.О. Коломоєць, О.Ю. Мелехова. – Запоріжжя : Запорізький нац. ун-т, 2010.

4. Колпаков В. К. Деліктний феномен в адміністративному праві України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.07 / Колпаков В. К. – Х., 2005.

Шинкаренко Ігор Ростиславович
кандидат юридичних наук, професор
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

НАПРЯМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ, ЩО РЕГЛАМЕНТУЮТЬ ДІЯЛЬНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Правові основи діяльності поліції визначені у розділі II Європейського Кодексу Поліцейської етики, запровадженого Рекомендацією Rec.(2001)10, прийнятою Комітетом Міністрів Ради Європи 19 вересня 2001 року :

1. Поліція є державним органом, який повинен засновуватися законом.

2. Поліцейські операції завжди повинні проводитися відповідно до внутрішнього законодавства країни і з тими міжнародними нормами, з якими країна погодилася.

3. Регулююче поліцію законодавство має бути доступним для громадян, зрозумілим і конкретним; при необхідності воно повинне доповнюватися іншими нормативними актами, доступними для громадян.

4. Співробітники поліції підпадають під дію тих же законів, що і звичайні громадяни; винятки з цього принципу можуть бути виправдані тільки

тоді, коли вони спрямовані на забезпечення нормальної діяльності поліції в демократичному товаристві [1].

З означеного вбачається, що поліція як інститут є органом державної влади. Кримінальна поліція є його складовою (п. 1 ч. 3 ст. 3 Закону України «Про Національну поліцію») [2]. Основою діяльності кримінальної поліції є принципи верховенства права та законності, які реалізуються у створенні поліцейських органів тільки на ґрунті відповідних законів. Це означає, що поліція повинна бути заснована на Конституції і на чинному законодавстві. Окрім того, міжнародні норми дозволяють детальну регламентацію в декретах виконавчої влади, у відомчих та міжвідомчих нормативно-правових документах (наказах, положеннях, інструкціях) за умови, що ці нормативні документи приймаються на підставі делегування повноважень відповідно до Конституції і законодавства.

Відповідно до стандартів Ради Європи всі поліцейські операції (відповідно до національного законодавства – поліцейські та оперативно-розшукові заходи) повинні здійснюватися відповідно до внутрішнього законодавства та чинних міжнародних норм. Основами міжнародних норм є Європейська конвенція про права людини і суміжні з нею правові інструменти та стандарти Європейського суду з прав людини. Основною вимогою якого є доступність для громадськості нормативних актів, що регламентують гласні та спеціальні (що обмежують права і свободи людини) заходи (ССМП (спеціальні слідчі методи та прийоми) – відповідно до Довідкового керівництва про кримінальне судочинство ОБРС-OSCE-AUS-SPM-3071-UA) та конкретність норм в означених документах.

Ці умови потрібні для того, щоб громадянин міг передбачати наслідки, з якими може бути пов'язаний той або інший регламентуючий акт та підстави його використання. В той же час ЄСПЛ вимагає встановлення рівноваги між конкретністю нормативного акта про поліцію і його гнучкістю, незалежно від того, чи йдеться про регламентацію організації поліції чи способу здійснення її операцій незалежно від категорій їх осіб-об'єктів.

Таким чином, означений Закон тільки констатує наявність кримінальної та інших поліцій у системі Національної поліції. Для з'ясування змісту функціонального призначення та правового статусу центрального органу управління поліцією та територіальних органів поліції, а також кримінальної поліції як їх структурних елементів необхідно звернутися до Конституції України, кримінально-процесуального та адміністративного законодавства, Законів України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про запобігання корупції в Україні», «Про боротьбу з тероризмом», «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та зловживанню ними» та інших законодавчих та нормативно-правових актів [3-7].

Усі означені нормативні акти чітко визначають принцип верховенства

права в діяльності кримінальної поліції. Національні законодавчі акти визначають одним з джерел правової основи діяльності кримінальної поліції міжнародно-правові угоди і договори, учасником яких є Україна. Найбільш широко розкрито завдання та функції кримінальної поліції щодо здійснення оперативно-розшукової діяльності у статтях 1, 2, 5, 7, 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [5]. В той же час ці норми мають декларуючий характер і не відповідають принципам конкретності та пропорційності ЄСПЛ щодо здійснення заходів, які обмежують права і свободи людини. Більш конкретизовано функції служб, що входять до складу кримінальної поліції, у відомчих інструкціях та настановах, що регламентують їх діяльність за окремими напрямками. У зв'язку із цим напрямом розвитку національного законодавства у сфері регламентації діяльності кримінальної поліції є:

- внесення відповідних змін до чинного законодавства з метою конкретизації функціонального призначення, компетенції, завдань та структури кримінальної поліції;

- з метою реалізації стандартів Ради Європи щодо доступності, конкретності норм відомчих нормативних актів та пропорційності заходів кримінальним правопорушенням слід видати відкритий міжвідомчий акт, що буде регламентувати організацію оперативно-розшукової діяльності за всіма напрямками протидії злочинності.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про національну поліцію» завданням поліції є надання поліцейських послуг у сферах:

- охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
- протидії злочинності [2].

Виходячи з аналізу законодавчого регулювання діяльності кримінальної поліції різних країн, основними її функціями можна вважати:

- протидію вчиненню тяжких злочинів, організованій злочинності, злочинах проти дітей і молоді, економічним, майновим і політично мотивованим злочинам, тероризму (Болгарія, ФРН; Республіка Казахстан, Республіка Словенія; Чехія);

- розшук, затримання злочинців та розшук осіб, що пропали безвісти (Французька Республіка, Болгарія, Чехія);

- реалізація в межах своєї компетенції державної політики у сфері боротьби із злочинністю, попередження, виявлення і розкриття злочинів (Казахстан) [8-13].

Згідно з вимогами Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» підрозділи кримінальної поліції спрямовують свою оперативно-розшукову діяльність на запобігання злочинів та виконання доручень слідчого в межах кримінального провадження під час здійснення НСРД. Таким чином, стала панувати проактивна модель поліцейської діяльності та формуватися новітня парадигма оперативно-розшукової діяльності.

Враховуючи вимоги ЄСПЛ щодо забезпечення прав і свобод людини під час ОРД, вважаємо завдання охорони прав і свобод людини, а також інте-

ресів суспільства і держави одним із пріоритетних завдань кримінальної поліції.

Беручи до уваги думки науковців щодо змісту поняття протидії злочинності як комплексної теоретико-прикладної категорії, можемо визначити її складові елементи у діяльності кримінальної поліції:

- система заходів щодо запобігання, виявлення кримінальних правопорушень;
- діяльність, що спрямована на виявлення, усунення або нейтралізацію причин злочинів, умов, що їм сприяють, явищ і процесів, що зумовлюють зростання окремих видів злочинів;
- здійснення за дорученням слідчого НСРД у межах кримінального провадження за фактами вчинення кримінальних правопорушень.

Для законодавчого закріплення означених напрямів діяльності кримінальної поліції вважаємо за доцільне запровадити до Закону України «Про Національну поліцію» ст. 13-1 «Функції Кримінальної поліції» у такій редакції:

«1. Кримінальна поліція – це самостійні підрозділи, які входять до структури центрального органу управління поліцією та територіальних органів поліції, служать суспільству шляхом проведення поліцейських та оперативно-розшукових заходів для забезпечення охорони прав і свобод людини, попередження, своєчасного виявлення і припинення тяжких злочинів та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню злочинів.

2. Для виконання означених задач кримінальна поліція здійснює:

- попередження, виявлення та припинення кримінальних правопорушень;
- розшукує осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом;
- бере участь у заходах з підтримки публічної безпеки і порядку.

3. До складу кримінальної поліції входять оперативні, оперативно-технічні та розвідувальні підрозділи, які мають право здійснювати оперативно-розшукову діяльність».

Враховуючи означене, вважаємо важливим для формування правового статусу кримінальної поліції зміст п. 1 ст. 16 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», який визначає обов'язком Національного антикорупційного бюро здійснення оперативно-розшукових заходів з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності, а також в оперативно-розшукових справах, витребуваних від інших правоохоронних органів.

Вважаємо за необхідне означену норму імплементувати у п. 3 ст. 23 «Основні повноваження поліції» Закону України «Про Національну поліцію» у такій редакції:

«3) здійснює в особі кримінальної поліції оперативно-розшукові та ін-

ші заходи з метою попередження, виявлення та припинення кримінальних правопорушень та вживає заходів з метою виявлення та припинення адміністративних правопорушень».

Означені норми сприятимуть формуванню правового статусу кримінальної поліції відповідно до стандартів ЄСПЛ.

1. Європейський Кодекс Поліцейської етики : Рекомендація Rec.(2001)10, прийнята Комітетом Міністрів Ради Європи 19 вересня 2001 року.
2. Про національну поліцію : Закон України // ВВР. – 2015. – № 40 – 41. – Ст. 379.
3. Конституція України : прийнята на 5-й сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К., 1996.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 // ВВР. – 2012. – № 4651-VI.
5. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 р. // ВВР. – 2011. – № 32. – Ст. 314.
6. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30 червня 1993 р. // ВВР. – 2011. – № 23. – Ст. 160.
7. Про запобігання корупції : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
8. Юнін О. С. Діяльність поліцейських органів провідних країн Європейського Союзу : навч. посібник / О.С. Юнін, О.М. Сиченко. – Кіровоград, 2007.
9. Губанов А. В. Полиция зарубежных стран. Организационно-правовые основы, стратегия и тактика деятельности / А. В. Губанов. – М., 2006.
10. Crime and Punishment around the World. Europe / ed. by M. Aebi. And V. Jaquier (vol. Eds.). 1st Edition. – Vol. 4. – Santa Barbara : ABC-CLIO, 2010. – P. 60.
11. Crime and Punishment around the World. Europe / ed. by M. Aebi and V. Jaquier (vol. Eds.). – 1st Edition. – Vol. 4. – Santa Barbara : ABC-CLIO, 2010. – P. 315–316.
12. Policing Profiles of Participating and Partner States [Електронний ресурс] / Czech Republic // OSCE : Policing OnLine Information System. – Режим доступу : http://polis.osce.org/countries/details?item_id=14&lang=en.
13. Положение о Комитете криминальной полиции Министерства внутренних дел Республики Казахстан : приказ Министра внутренних дел Республики Казахстан от 27 октября 2011 года № 565 (с доп. от 04.05.2014).